

Törvény

Zákány Antal

A környadó szegfűbokrok mindig megcsördültek a fuvallatban, valahányszor északról mozdult meg a természet.

Nagy, vertfalú, mogorva házuk van.

Annak a tóra eső végében virul a szegfű.

Hűsz éves már. A szegfű a gyöngéd gondolatainak legérthetlenebb és egyben a legvallani-igyekvőbb jele, ákombákomja volt.

Amiből egész gyáron át a lányhoz menet, mindig magához vett egy szálat.

Gond volt a számára, hogy hova tegye a szál virágot...

A száránál fogva a füle mögé szúrta. Zöld, kesernyés, csomós szár és lán-goló szirmok...

Néha a fogai között szorongatva, úgy érzi, mintha csörgedező szívében fürdetné meg a virágot...

Valahogy ünnepélyes ez a virág...

Szentölt is az emberi vértől.

A minden jó és minden rossz örök folyamától...

A szegfűbokor meg-megcsörren a nyirokgyűjtő, hűvös éjszakában, amikor hazatér a lánytól...

Jó a fülének, és a szívének is jó ez...

Az értelme megmagyarázatlan marad.

Olyan, mint a csillag megmozdulása, mint a macska szeretete, ami a takarója alá bújik éjjelente...

Ma ismét nem vihette moziba a lányt...

Pedig olyan nagyon hitte, hogy hozzájut ahhoz a pár dinárhoz, amelyen egy éjszakára, vagy talán egy egész hétre való boldogító érzést kaphat!...

Nincsen az ég alatt szív, nincsen könyörület!

A tó mellett elhaladva, meg-megállva, immár századszor határozza el: — Mától kezdve nem fogok szívni! Elke-seredve kiveszi a megmaradt cigarettát: egy, kettő, négy, hét... kár érte...

Leül a partra és a vízbe bámul...

Kezébe a cigaretta...

Halványan, nagyon vigasztalanul és nagyon messziről fénylik a hold.

Körötte föl-fölröppenek a játékos pontyok, kerepelnek a levegőben, cset-tennek a vízen, azután csend lesz...

A rezgő, növekvő vízkarikák futnak, egyre tágulnak s végül bejárják a csendet, be a betegarcú holdat is, amely egykedvű, bárgyú, minden emberi fájdalommal szemben.

A tóba dobja a cigarettát.

Fölkel. Szeretne sírni, de nem fáj eléggé megindítón benne az a valami, ami szinte már kiforrott belőle, elömlik a kihalt tájon és talán folytatódik, addig, ahol az a forrás van, amelyből a szomorúság fakad...

Megvárja, amíg elhalad mellette egy ismeretlen, összefogódzó pár...

Sokáig néz utánuk...

A messzeségből időnként visszavillan, talán csak visszasejlik a nő arca, egy lány, megríkató folt az éj bizonytalan kormában, mely egyidőben dalolásra is késztet...

— Ez a nő nem szereti igazán ezt a pofát — gondolja. — Pusztán kalandra éhes...

Már csak egyetlen, egysíkú árnyéknak látja a távozókat, amely a fehérre festett padok egyikére terül.

Ráborul, akár a felhő a holdra...

Megindul, egy szürkülő, fiatal platán törzsénél megáll, ráhajítja gyöngéden alacsony, széles, erős homlokát a fára, kigombolkozik, és sír... zokogni nem bír, pedig nagyon szeretne...

*

A kutya szabadon van, ott várja a kapuban.

Amint benyúl a kapu fölött, hogy a závárt elmozdítsa, puhán és melegen kézenyalintja a kuvasz. A kedvenc, a kedves barát.

Ma nem szólítja a nevén, mert minden lénynek és minden tárgynak, az égnek is, a földnek is, egy neve, egyetlen egy fájdalomszülő neve van: Teréz!...

A kuvasz fölugrik rá, összelelkezik, a szemük összecsilllog, és így mennek a ház elé, ahol a papadicsom és a paprika levelein már szporkázik a hamat...

Atmegy a hátsó udvarba.

Magá sem tudja, hogy miért...

Rálep valami síkos keménységre, fölveszi, megtapogatja és megérzi rajta a kuvasz fogainak a nyomát: szappan... eldobja, nesze, zabáld meg...

A kutya gyöngéden a szájába veszi a szappant, még elidőz vele kisse a földön, csak annyira, hogy a fiúra villantsa két szemének a fehérségét, azután félköralakban megmozdul, mintha a tarka negyere akarná tenni a szappant — elindul a szalmakazal felé olyan puhán, mintha szellem volna...

Az istállóból tompa dobbanás hallatszik: a pejko kelt fel...

Alacsony léckerítéssel van átcsatolva az istálló eleje, gangja.

A léceken különféle tárgyak. Az oszlop mellett be van szúrva a fattyazó kés, régi kaszának a hegyéből van csinálva.

Kezébe veszi és visszaemlékszik rá, hogy ezzel a késsel akart először meg-

borotválkozni, titokban, mert az apja még koránlotta a borotválkozást...

Ritka szakállá volt, de szakáll volt mégis, és a kaszahegy nagyon megcsupálta.

Kereste a pincekulcsot. Itt tartották a sonkát, az egyetlen, amit kukoricatőrésre őrzött az anyja. Elhatározta, hogy megkezdi a sonkát, nagyon megkívánta.

*

— Ifjú! A hasadra süt a nap! Fölkelni! Aló mars — dörmögte az apja.

Kétszer-háromszor megpöndörült az ágyban, aztán kiugrott.

Alacsony, erős, tömör teste minden öröknek vélt tárgyat megszágyenített a kis szobában, ahol jelen volt.

Az álomból jött, a varázstóból, csodamód meggyarapodván erőben, pedig a szemein látszott, hogy egy-két órát aludt csak...

Szinte recsegett a levegő minden megmozdulására...

A pokrócot rádobta az alvó macskára, kiment az udvarra és belenézett a napba.

Az ég, a föld, a kukoricás, mindenminden azt akarta, hogy ő boldog legyen ma...

Az előszobában, az asztalon kenyér és szalonna várta. Ő sonkát szeretett volna enni!

Leült és kényszeredetten evett...

Az apja meg-megállt és nézte. Szótlanul nézegettek egymást. Az öreg végül mosolyra fakadt:

— Annyit zabálsz, mint egy kétéves csödör.

A fiú visszavigyorgott:

— Nem baj. Neked zabálok, nem magamnak. Kell az eröm, hogy elirtalak vénségedre.

Örült, hogy viccelődő kedvében van az apja. Remélte, hogy könnyebben megfózi egy százas erejéig. De nem tudott szólni.

Nem találta eléggé érettnek a pillanatot.

Az öreg tovább csipkedte:

— Akkor eszek én, hogyha a te tenyered termi meg a kenyeret, de nem a föld, amit neked kellene munkálnod.

— Lehet, hogy még akkor sem — morogta a gyerek.

— Szép kis támaszom lesz, mondhatom... jobban tetted volna, hogyha emberül nekifeksző a latinnak és nem vágódsz el a pótvizsgán! No, de esküszöm, hogy ezután nem így lesz!...

A gyerek abbahagyja az evést és megkeményedett arccal, a bicska hegyé-

vel végigkarcol a kapargálással és síkiással halottsínűvé kinzott, öreg asztalon, amely olyan rücskös és árkos, mint egy lecsapolt árterület...

A nap hosszában a fél arcára világit, félszáján csillog a zsír. Az asztal legmélyebb hasadékába szúrja a bicskát, lehajlíja, ameddig az él engedi, aztán elengedi, a bicska jólesően brummog egy ideig, azután elcsendesül. Ezt megismétli többször, amíg rá nem mordul az apja... fölkel és kétértelműen megjegyzi:

— Én is azt mondom, hogy másként lesz ezután. Nem fogok tanulni többé. Megfosztalak attól az örömtől, hogy doktorurat csinálj belőlem!

Az öreget előnti a düh:

— Fogd be a pofád és kuss! Menj hátra és végezd a munkád, hogy megszolgálj a déli zabálnivalódat!

A gyerek fölkel, az arca lángvörös lesz. Szorít egyet a nadrág szíján és zavartan, titokzatosan mosolyog. Kibillig a napba.

Sarjadó, szókés, puha szakálla nagyon széppé és tiszteletre méltóvá teszi. Az öreg nézi és érzi ezt.

Sokszor azon kapja magát, hogy fél a fiától.

Pont olyan, amilyen ő volt ebben a korban...

Hányszor úgy van, hogy szeretné megszorogatni, egy meghitt legyintéssel tarkón csapni, szeretete jeléül... de nem lehet, nem képes erre. A gyerek és közte megszakadt valami: talán a szükséges, talán a túlságos szigor miatt, amit mutatnia kellett előtte, s ami, mire húsz éves lett a gyerek, annyira megkövült benne, hogy akarva sem tudta meglágyítani, eltaszítani arról a forrásról, amelyből a szeretet buggyan föl, ez mindkettőjüknek fáj sokszor.

Ő tudja, hogy a fiú nem fél tőle többé, ő maga sem hiszi, hogy meg merné ütni, csak iérgéti neki. Így minden kérdést ordítózással és marakodással intéz el vele. És ez szörnyű.

Olyan rájuk nehezülő átok ez, hogy meg nem tudnak szabadulni tőle.

A gyerek előgurítja a tragacsot és betolja az istállóba.

Fehér vászoning csorog a válláról, le egészen a csípőig: olyan az istálló felhőmályában, mint a porzó vizesés az alkonnyatban. Nevén szólítja a lovat, az nyílt szemét feleje fordítja.

Mindkettőjüknek barna a szeme, szomorú világú...

Bekullog az öreg az istállóba. Bő, zsiros nadrágja köldöke alatt kapaszkod-

dik meg. Szól és rekedt, érdes hangja sérti a fiút, de az nem tiltakozik. Szólanul aljaz. Az öreg utat hagy a rakott tragacsnak, maga is kilép a fia után, ott megtámasztja az egyik faoszlopot. Valami forr benne, bántja.

— Megállj — mondja. — Úgy rémlik, hogy az éjjel járt valaki az udvarban...

— Meglehet — mondja a gyerek. Fél-lábbal föllép a tragacs karjára, nézi az apját. Érzi, hogy valami kínos dolgon jár az esze.

— Mikor jöttél haza az éjjel?

— Hajnalnál korábban, éjfélnél később.

Elfordult, hogy az öregtől elrejtse a mosolyát.

— Ne viccelődj, bikfic! Tudnom kell a pontos időt. Mikor jöttél?

— A boszorkányok ideje után.

Megvakarózik az öreg, szeretne szigorú ábrázatot vágni, de nagyon tetszik neki a kölyök szellemessége...

— Persze, annál a kis boszorkánynál mulattál, ugye?

— Ott voltam, ez lesz a menyed. Csakhogy az nem fogja neked az istállót vakargatni, esetleg egy kancsó vizet kaphatsz tőle...

— Úgy a tetves?

— Én nem engedem dolgozni!

— Ja persze, az tanítónőnaccságának készül... Pedig én ismerem az apját, éppolyan ganétúró, mint én meg te...

— Túrni túrja az még most is, de az már húsz éves korában többet tudott a szívről, mint te a ganéru, amit napról napra szagulsz és a kezekben morzsolgatsz.

Az öreg hümmögött, csóválta a fejét.

A gyerek a tragacs szarvai közé lépett, hirtelen mozdulattal fölkapta a terhet és egy lendülettel fölzaladt vele a ganédombra. Kifordította a terhet és a kukoricáson át abba az irányba lesett, amelyben a lány tanyája piroslott. Addig állt ott, amíg az öreg le nem szólította:

— Azt hittem már, hogy elkukorékolod magad, úgy megdermedtél azon a trágyadombon!

— Azt még nem, de valamit kérhetek tőled!

— Kívánsága csak annak lehet, aki teljesíti az apja kívánságát.

A gyerek fürgén az apja mellé ugrott:

— Minden kívánságodat teljesítem, fater, csak egy új nadrágot vegyél ne-

kem, mert ebben már szégyellek az utcára menni!

— Szó se lehet, a múlt hónapban bolonddád tettél!

— Apám!

— Fiam!

— Csak egy nadrág!

— Egy tüzes ménkű se!

— Csak egy kétezerpárszázás nadrág!

— Végezd a dolgod!

— Csak egy nadrág!

— Vesz az ördög!

— Akkor egy tarka inget!

— Még egy szalagot sem!

— Akkor egy pár zoknit!

— Nyár van, mezítláb is mehatsz!

— Akkor csak két mozijegy árát!

— Tovább innét!

— Csak száz dinárt!

— Nincs! Elvesztettem a bukszám!

— Ott van a farzsebedben!

— A dolgodra, ha mondom!

— Ott dúzzad a farzsebedben!

— Semmi közöd hozzá!

— Nem adsz?!

— Megmondtam!

— Szóval nem adsz?!

— Nem!

— Elfogom tőled venni!

— Nyakonváglok, hogy fölbuksz!

— Elfogom venni!

Az öreg egy rövid lécdarab után nyúl, de már késő: a gyerek oldalba kapja és a földre zúdítja.

Földet érve összenéznek, összeacsarkodnak: elszánt szilajság, csodálkozással és rémülettel kevert indulat vilámlik föl bennük.

Kimerült állatként lihegnek, de egyikük sem tágit. Szó nélkül viaskodnak.

Lassan, szinte végtelenné tűnő pillanatok alatt, fej a fejhez, arc az archoz kerül. Érzik egymás vérének zsi-bongását, de mégsem... úgy tűnik, hogy minden a szív szava szerint történik, de a hideg ész elront mindent...

Düh sistereg ki az őszes, lompos bajusz sűrűségéből, egy mindent elsöprő „Eressz föl!” után egy robbanásszerű rángás, de hiábavaló a fiú nyers erejével szemben. A kuvasz csaholva körülugrálja őket. Most szoborszerűen kővává, mozdulatlanok, mint Pompej kihülő hamuja alatt a halálbaölelkezők.

A jó arany nap betakarja őket.

Ismét közelebb kerül fej a fejhez, arc az archoz...

Az öreg tizenhat évre visszaérez; igen, akkor négyéves volt, meleg, talán még tejszagú is...

Nagyon megindul benne valami, ismeretlen, de mégis mindig rejtve-jelenvaló érzés. Becsukja a két szemét,

Acs József illusztrációja

gátat vet annak a lángszerű valaminek, mert egyre a szeméin keresztül akar kitörni. Elfordítja fejét és nagyon csöndesen, maga előtt is ismeretlen zengéssel fölnyög:

— Eressz föl!...

A fiú sápadt, mintha a halottaiból kelt volna föl, mintha nem hallotta volna, de azután mégis megmozdul, lehengeredik az öregről. Az fölkel és elfordul rögtön és szinte sűgva mondja:

— Pucold le rólam a port...

A gyerek szó nélkül csinálja, igen lassan, hogy minél tovább tartson; most érez szégyent először életében az apja előtt... nem tudna most a szemé közé nézni.

— Ott a bukszám a zsebben, vedd ki, mindent kivehetsz belőle, a tied...

A gyerek álomszerűen kutat a zsebben, kivesszi a bukszát, amely tömve van ezer- és százdinárosokkal. Homályosodó ésszel és szemekkel nézi, babrál a pénzzel, amely most egy újszerű sugallat folytán közönséges papirosnak tűnik előtte, nem egyébnek.

Érintetlenül visszateszi a bukszát az öreg farzsebébe... kínzó józansággal nézi az öreg tarkóját, amely ezüstösen, aranyosan és nagyon melegen csillog, majdhogy lobot nem vet... elfordul és az istálló felé kullog... az öreg utána néz, de nem szólítja vissza... a vakító ing vízesése alatt egyre erősödő rángásokat észlel... tudja, hogy mit visz be

a gyerek az istállóba... ő ugyanazt a terhet érzi...

Egy helyben topog egy kicsit, de nagyon forrónak találja a földet meztelen lábai alatt. Azán a kutya felé suhint:

– Mars innét! Mit vakaródzol itten? Ronda dögje!...

